

Professor pronunzia critica severa vers las dretgiras

Tenor Bernhard Ehrenzeller na fiss l'iniziativa da linguas betg valaivla

DA CLAUDIA CADRUVI / ANR

■ **Malprecauziun e superfizialitad re-proscha in professor per dretg a las dretgiras ch'han declerà per valaivla l'iniziativa da linguas estras. Il tribunal federal e la dretgira administrativa grischuna hajan agì cun levseun visavi la plurilinguitad francada en la constituziun.** *Bernhard Ehrenzeller* è professor per dretg statal a l'Universitad da Son Gagl. L'avrigl ha el referè a Turitg a chaschun d'ina dieta da la fundaziun Convivenza. «La plurilinguitad en Svizra – realitad vivida u mo pretendida» è stà ses tema. Il giurist ha intercurì las sentenzias dal tribunal federal e da la dretgira administrativa grischuna che han omaduas declerà per valaivla l'iniziativa populara «mo ina lingua estra en scola primara». La redaziun da l'anr ha survegnì il referat en scrit. El cumpara l'atun proxim ensemen cun ils auters referats da la dieta en la retscha da Convivenza.

Fundament pedagogic?

Lunsch davent dad in fundament pedagogic e scientific sajan ils arguments da las duas dretgiras, concluda il professor da dretg. Ils arguments demussian che la plurilinguitad na saja per questas dretgiras betg pli ina realitad vivida, mabain mo pli ina realitad giavischada u pretendida.

L'emprim enumerescha Ehrenzeller tut las leschas ch'existan per promover e proteger il rumantsch ed il talian en Svizra. En la constituziun grischuna stat plinavant explicit che las trais linguas chantunales possedan la medema valur. «Na maina l'iniziativa betg ad ina privilegiazion factica da l'englais – pli attractiv per

la glied giuvna – visavi las linguas chantunales?» dumonda Ehrenzeller a moda retorica. Per il giurist èsi nunchapaivel che las dretgiras n'han betg vesi che l'i-

niziativa stat en contradicziun cun il principi da la valur eguala dal talian, rumantsch e tudestg. Nunchapaivel è per el era che las dretgiras èn da l'avis ch'ina

discriminaziun na saja betg dada entras il tractament inegal dals scolars en las differentas parts dal chantun.

Discriminaziun entras differentas savidas

Sch'ils uffants emprendian baud in'otra lingua chantunala stgaffeschia quai ina avischinaziun speciala tranter las cumanzas linguisticas, concedan ils derschader. Cun il sistem actual da linguas estras en la scola primara grischuna saja questa avischinaziun garantida.

L'iniziativa mettes dentant sutsura quest sistem d'emprer linguas – cunzunt en il territori tudestg dal Grischun. Ils derschaders interpreteschan l'iniziativa dentant uschia ch'ella pertutga sulet l'instrucziun obligatorica. Ils chantuns dastgian numnadain era porscher instrucziun voluntaria. Uschia pudessan las scolas grischunas en cas d'in gea a l'iniziativa porscher ina segunda lingua chantunala sco rom voluntari en scola primara, argumenteschan ils derschaders. Ils scolars cumenzassan lura dentant il stgalim aut cun savidas dal tuttafatg differentas en las linguas estras. Ehrenzeller na chapescha betg ch'ils derschaders n'han betg fastizà qua ina discriminaziun. Ma las dretgiras hajan simplamain punctuà ch'ils scolars stoppian cuntanscher il medem nivel da savida a la fin dal stgalim aut.

Cumplettamain nunrealistic

«Jau sun propi surprais cun tge malprecauziun e superfizialitad che la dretgira administrativa grischuna ed il tribunal federal – che dat en la medema crenna – procedan cun la plurilinguitad garantida

en la constituziun», crititgescha Ehrenzeller. I na manchia betg leschas da promozion e da protecziun per la plurilinguitad. Il Grischun retira dapi onns subvenziuns per promover la plurilinguitad sin tuts stgalims d'instrucziun. Tuttina na vesian las dretgiras nagina discrepanza tranter l'iniziativa da linguas ed il dretg surordinà.

Sch'i n'è betg dal tuttafatg cler sch'ina iniziativa cunterfa al dretg surordinà u betg decidan las dretgiras adina «in dubio pro populo», vul dir en dubi per il pievel ed a favur da la valaivladad d'ina iniziativa. Per pudair sa servir da quest principi nuncrit sajan las dretgiras sa basadas sin premissas cumplettamain nunrealisticas e pedagogicamain nunfundadas, crititgescha Ehrenzeller. In exempel persunter saja la proposta da porscher ina segunda lingua estra sco rom facultativ en scola primara. En ils roms da coc n'existan en scola primara naginas purchidas facultativas. Plinavant fissan ulteriuras uras in burdi per ils scolars pli flavel. E gist quests scolars veglia l'iniziativa da linguas gea distgargiar.

Plinavant na saja insumma betg cler co ch'ins pudess suenter cuntanscher sin il stgalim aut il medem nivel da savida tar tuts scolars en las linguas estras. «Ins po mo deplorar questa mancanza da seriusitad da la giustizia en confruntaziun cun la basa legala federala e constituziunala tar la plurilinguitad dal chantun Grischun», finescha il professor. «Tgi avess pensà a chaschun da la refurma da constituziun il 1999 che nosa pli auta dretgira, il tribunal federal, contribueschia en quella moda ad ina relativaziun d'ina tala mira centrala constituziunala e statalpolitica da la Svizra.»